Згідно з цими положеннями здоров'я є водночас фундаментальною потре-бою та правом людини; загальнолюдською й індивідуальною цінністю; процесом, здатністю і результатом – станом повного благополуччя в усіх сферах життєдіяльності; системною якістю, що характеризує цілісність людського буття і передбачає набуття особистістю компетентності, складовими якої є уміння визначати й реалізовувати свої прагнення та потреби; забезпечувати зміни на краще в навколишньому середовищі, здійснювати контроль за факторами здоров'я. Фактори здоров'я – це узагальнений термін для характеристики сукупності чинників та умов, що впливають на здоров'я людини. Наголошено на важливості здоров'я не тільки на індивідуальному, а й на громадському рівні, що обумовлює виокремлення терміна «громадське здоров'я», під яким розуміється сукупне здоров'я людей, які проживають на певній території або держави загалом, і станом котрого визначається рівень соціального благополуччя.

Отже, відповідальне ставлення до здоров'я визначаємо як позицію особистості, що обумовлює регуляцію реакцій і вольове здійснення діяльності стосовно факторів здоров'я для оптимального поєднання особистих можливостей та можливостей середовища задля досягнення благополуччя.

Список використаних джерел

1. Гусак П. М. Відповідальне ставлення до здоров'я: теорія та технології: монографія / П. М. Гусак, Н. В. Зимівець, В. С. Петрович. – Луцьк: ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009. – 219 с.

Віктор Будаловський

ІМПЕРАТОР АВРЕЛІАН: ВРЯТУВАТИ ІМПЕРІЮ

Період Античності є досить важливим у світовій історії. В часи Античності виникали нові держави, які потім розросталися в імперії. Вони проходили період розквіту, зміцнення, а потім наставав період занепаду. Однією з таких держав була Римська імперія. Спочатку утворилося місто Рим. Згодом, римляни почали завойовувати все нові і нові землі. Імперія досягла вражаючих розмірів, але почала виникати загроза розпаду імперії.

Тема даної статті є досить актуальною. В ній розповідається про те, як одна людина, здобувши владу, зуміла врятувати від розпаду одну з найвеличніших імперій світу. Мета: на основі вивчення наукової літератури показати, як Авреліан зумів врятувати від розпаду Римську імперію.

Зрозуміти, якою людиною був Авреліан, можна завдяки дослідженню його біографії від народження. Народився Авреліан 9 вересня 214 р. у родині землероба, в Іллірії. Після того, як Авреліан став

римським громадянином, він розпочав службу в армії. Юнак був хоробрим і рішучим, володів усіма якостями, щоб стрімко робити військову кар'єру. Він був трибуном VI Гальського легіону і брав участь в кампанії проти франків на Рейні, а потім став послом у Персії [3].

Під час правління імператора Галлієна Авреліан став начальником кавалерійського загону. При імператорові Клавдію II настав пік його військової кар'єри. Коли розпочалася війна з готами, Авреліан був призначений командувачем всієї кавалерії Римської армії. Готи отримали поразку в цій війні.

На початку 269 р. Клавдій та Авреліан відправилися на північ і перемогли алеманів біля озера Бенак. Потім на володіння римлян на Балканах почали наступами герули, готи, гепіди і бастарни. Авреліан вирішив і цю проблему. Війська варварів, дізнавшись про наближення римлян, почали відступати із Північної Македонії.

В кінці серпня 270 р. імператор Клавдій помер в Сирмії. Його брат Квінтілл захопив владу при підтримці римського сенату. Армія не визнала нового імператора. Імператором було проголошено Авреліана. Він став «Солдатським імператором», і після цього вирушив у похід проти Квінтілла. Солдати Квінтілла не підтримали його. Іншого виходу у Квінтілла не було і він покінчив життя самогубством [4].

Перед Авреліаном постало завдання повернути минулу велич Римської імперії. Навколо Риму були зведені нові укріплення з вежами. Авреліан був першим серед римлян, хто одягнув на голову діадему, прикрашену золотом і дорогоцінним камінням, що до цього було чужим для римських звичаїв.

Восени 271 р. розпочався похіх на Схід. У Фракії та Іллірiці було розбито готів. На початку 272 р. Авреліан через Візантій пройшов у Віфінію і зайняв її без бою. Звідси він рушив проти пальмірської цариці Зенобії. Вона після смерті свого чоловіка Одената керувала східними провінціями імперії. Під Емесою відбулася битва між військом Авреліана та Зенобії. Військо Авреліана здобуло перемогу, а згодом було захоплено й Пальміру.

Восени 272 р. Авреліан повернувся переможцем до Риму. 273 р. сирійці підняли велике повстання, яке Авреліан придушив, а Пальміру було зруйновано. Після цього Авреліан вирушив до Єгипту, де придушив ще одне повстання. Після вирішення справ на Сході, імператор попрямував до Європи [2].

В Галлії на той час правив Гай Тетрік. Державне утворення називалося Галльська імперія. Тетрік через напади з боку солдатів сам попросив у Авреліана захисту. Коли Авреліан прибув на поле бою, то Тетрік просто здався йому. Під час тріумфального походу Авреліана Римом Тетрік теж йшов у цих рядах. Згодом він отримав намісництво в Луканії. В Римі було розгромлено повстання ремісників. За 4 роки було покладено кінець багаторічній смуті Римської імперії. Її кордони було

відновлено, а варварів відкинуто за її межі [4].

В 275 р. Авреліан, зібравши велику армію, вирушив у новий похід. Цього разу похід був спрямований не проти внутрішніх ворогів імперії, а проти персів. Спочатку ніби ніщо не віщувало біди, але в містечку Кенуфурія, між Гераклеєю і Візантієм, Авреліана було вбито [5]. Цікаво, чому ж так сталося? Це відбулося через писаря Мнестея, якого імператор дійсно підозрював у певних злочинах. Писар склав список людей, яких ніби підозрював імператор, і прочитав цим людям. В результаті змови було вирішено, що Авреліана потрібно вбити, що й було зроблено. Так загинула людина, яка б могла довести імперію до розквіту.

Підсумовуючи все вище зазначене, хочеться сказати, що Авреліан був тією людиною, яка зуміла зробити значний внесок в історію Риму. Мета у Авреліана була одна – зміцнити могутність імперії. Цього досягти можна було одним шляхом – завоювань і каральних походів у Європі, Малій Азії та Африці. Авреліан розбив війська готів, які не хотіли нічим поступатись Риму. Потім він наніс поразку алеманам та іншим варварам. Він також повернув землі Пальміри та Єгипту і Галлію до Імперії. Для того, щоб захистити Рим, Авреліан наказав обнести його міцною стіною. Стіна завдовжки 18,8 км отримала назву Авреліанова.

Окрім талантів полководця, Авреліан виявився ще й мудрим правителем. Він встановив сувору дисципліну в армії, провів грошову реформу, наказав побудувати в Римі храм Бога Сонця (Культ Непереможного Сонця).

Отже, Авреліан залишив значний слід в історії Риму та й Європи загалом. Він проявив себе як мужній полководець, так і мудрий правитель. Але, на жаль, як і в багатьох інших випадках історії, його, мудру і талановиту людину, вбили. Після цього імперія знову почала занепадати.

Список використаних джерел

1. Аврелий В. О цезарях. Аврелиан [Електронний ресурс] / Виктор Аврелий // Российская политическая энциклопедия. – 1997. – Режим доступу: http://ancientrome.ru/antlitr/t.htm?a=1466000100.
2. Грант М. Римские императоры. Аврелиан [Електронний ресурс] / М. Грант // ТЕРРА – Книжный клуб. – 1998. – Режим доступу: http://ancientrome.ru/imp/aurel.htm.
3. Рыжов К. Все монархи мира: Греция. Рим. Византия [Електронний ресурс] / К. Рыжов. – 2015. – Режим доступу: https://www.allmonarchs.net/pmwiki/index.php/Правители/Аврелиан.
4. Сергеев И. Римская Империя в III веке нашей эры [Електронний ресурс] / И. Сергеев // Майдан. – 1999. – Режим доступу: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/sergeev/index.php.
5. Флавий Вописк Сиракузянин. Божественный Аврелиан [Електронний ресурс] / Флавий Вописк Сиракузянин // Наука. – 1992. – Режим доступу: http://ancientrome.ru/antlitr/t.htm?a=1475002600.